

Grundlagsutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2024

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2024 (B 17/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av
- kulturutskottet KuUU 18/2025 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört
- riksdagens justitieombudsman Jari Råman, riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Maija Sakslin, riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Mikko Sarja, riksdagens justitieombudsmans kansli.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Enligt 109 § 2 mom. i grundlagen ger riksdagens justitieombudsman årligen riksdagen en berättelse om sin verksamhet samt om rättskipningens tillstånd och om de brister i lagstiftningen som justitieombudsmannen har observerat. Justitieombudsmannens berättelse för 2024 lämnades till riksdagen i juni 2025. Berättelsen remitterades till grundlagsutskottet i september samma år. De övriga fackutskotten gavs tillfälle att yttra sig i ärendet senast den 12 december 2025.

(2) Kulturutskottet lämnade grundlagsutskottet ett utlåtande (KuUU 18/2025 rd) där man fäste uppmärksamhet vid bland annat möjligheterna för minderåriga fångar och vissa omhändertagna barn att gå i skola och studera.

(3) I enlighet med väletablerad praxis har grundlagsutskottet i behandlingen av berättelser från justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman vanligen inte särskilt tagit ställning till de högsta laglighetsövervakarnas enskilda avgöranden eller ställningstaganden (se t.ex. GrUB 1/2025 rd, stycke 3, GrUB 7/2023 rd, stycke 2, och GrUB 11/2021 rd, stycke 13, och följande betänkanden som det hänvisas till där: GrUB 16/2020 rd, GrUB 5/2018 rd, GrUB 1/2017 rd,

Betänkande GrUB 1/2026 rd

GrUB 3/2016 rd och GrUB 8/2015 rd). Utskottet har betonat laglighetskontrollens oberoende och har således inte heller konstitutionellt ansett det vara helt korrekt att riksdagens fackutskott i sina utlåtanden till grundlagsutskottet behandlar enskilda klagomålsavgöranden (GrUB 16/2021 rd, stycke 18).

(4) Grundlagsutskottet inskräpper dessutom, precis som tidigare, att utskottets uppgifter läggs fast i 74 § i grundlagen och andra grundlagsbestämmelser och att utskottet inte tar upp enskilda medborgares skrivelser till utskottet, om exempelvis laglighetsövervakarnas klagomålsavgöranden, till behandling (PeVP 13/2019 vp, § 10, se även PeVP 95/2018 vp, § 14). Enskilda medborgares begäranden om undersökning och omprövning eller klagomål och andra liknande skrivelser till utskottet som gäller riksdagens justitieombudsmans verksamhet föranleder alltså inga åtgärder i utskottet. Grundlagsutskottet är inte besvärinstans i fråga om justitieombudsmannens klagomålsavgöranden.

Berättelsens huvudsakliga innehåll

(5) Berättelsen från riksdagens justitieombudsman innehåller inlägg av justitieombudsmannen och de biträdande justitieombudsmännen, en översikt över justitieombudsmannainstitutionen under året samt avsnitt om dels tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, dels laglighetskontrollen inom olika sektorer. Berättelsen ger en överskådlig bild av justitieombudsmannens verksamhet och problemen inom laglighetskontrollen.

Inlägg av justitieombudsmannen och de biträdande justitieombudsmännen

(6) I berättelsen behandlar justitieombudsman Jääskeläinen justitieombudsmannens konstitutionella ställning och tryggheten av justitieombudsmannens oberoende. Enligt Jääskeläinen skulle justitieombudsmannens oberoende kränkas, om någon myndighet som står under justitieombudsmannens tillsyn kunde rikta tillsyn mot denne, alltså övervaka sin övervakare. Jääskeläinen behandlar i sitt inlägg några fall där gränserna för justitieombudsmannens övervakningsbehörighet har bedömts.

(7) Biträdande justitieombudsman Maija Sakslin granskar i sitt inlägg justitieombudsmannens roll i efterhandskontrollen av lagarnas grundlagsenlighet. Sakslin beskriver hur justitieombudsmännens roll i den kontrollen ser ut i olika länder. Sakslin påpekar att i de länder där det finns en författningsdomstol eller där domstolarna har behörighet att pröva lagarnas grundlagsenlighet, är det ofta justitieombudsmannen som har behörighet att hänskjuta bestämmelsernas grundlagsenlighet till domstol för prövning.

(8) Biträdande justitieombudsman Mikko Sarja tar fasta på vissa tolkningsfrågor som gäller allmänna förvaltningslagar och som ofta lyfts fram i justitieombudsmannens laglighetsövervakning. Sarja nämner justitieombudsmannens uppgift att övervaka lagligheten i myndighetsförfarandet, där de allmänna förvaltningslagarna spelar en central roll. Sarja går närmare in på frågor som gäller myndigheternas beslutsfattande, olika sätt att med stöd av lag inhämta uppgifter från en myndighet och frågor som gäller språkliga rättigheter.

Betänkande GrUB 1/2026 rd

Justitieombudsmannens verksamhet i siffror

(9) Under året inkom 6 088 klagomål. Det var över 1 000 färre klagomål än 2023. Under 2024 avgjordes 6 286 klagomål. Målet är att klagomålen ska behandlas inom ett år, och det uppnåddes i slutet av året.

(10) Justitieombudsmannen avgjorde 72 egna initiativ. Av klagomålen och initiativen resulterade omkring 14 procent i åtgärder från justitieombudsmannens sida. Under året utfördes 77 inspektioner.

(11) I uppgifter till grundlagsutskottet redogörs det för eventuella regleringsbehov i fråga om delegering av avgöranderätten i klagomål. Eventuella regleringsbehov har i uppgifter till utskottet bedömts med tanke på om det kan frigöras mer tid för justitieombudsmannen och de biträdande justitieombudsmännen för behandling av juridiskt sett mer krävande ärenden. Grundlagsutskottet anser att det till denna del verkar vara befogat att närmare utreda eventuella ändringsbehov i lagen om riksdagens justitieombudsman.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 17/2025 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande GrUB 1/2026 rd

Helsingfors 11.2.2026

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Henrik Vuornos saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Maaret Castrén saml
ersättare Anne Rintamäki saf.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Koskentausta.